

RAPPORT 1991:19

REDOVISNING AV KULTURHISTORISK UTREDNING FÖR
RIKSINTRESSEOMRÅDET INOM KVISSLE-NOLBY-
PRÄSTBOLET, NJURUNDA SOCKEN, MEDELPAD,
ANGÅENDE NYSTRÄCKNING AV E4.

LÄNSMUSEETS
UPPDRAGS
VERKSAMHET

REFERENSEXEMPLAR

Innehållsförteckning	sida
1. INLEDNING	3
1.1. Administrativa uppgifter	
2. UPPLÄGGNING OCH METOD	3
3. OMRÅDESBESKRIVNING	4
3.1 Beskrivning av riksintresseområdet	
3.2 Arkeologstigen	
4. ÄLDRE KARTMATERIAL	5
4.1 Historiska kartöverlägg	
4.2 Resultat	
5. SKRIFLIGA KÄLLOR	6
6. LÖSFYND OCH TIDIGARE INVENTERINGAR	7
7. RESULTAT AV INVENTERINGEN	7
7.1 Utvärdering och fortsatt verksamhet	
8. RESULTAT AV FOSFATANALYSER	12
9. SAMMANFATTNING	13
BILAGOR	
Registreringsblanketter	
KARTA 1 - karta över planerad vägsträckning	
KARTA 2 - karta över riksintresseområdets avgränsning	
KARTA 3 - karta över arkeologsstigen	
KARTA 4 - historiskt kartöverlägg över området	

1. INLEDNING

På uppdrag av vägverket i Västernorrland har Läns museet Murberget genomfört en kulturhistorisk utredning för en planerad ny sträckning av E4, väster om den befintliga vägen, igenom Njurunda socken, Medelpad (se karta 1). Denna delredovisning av utredningen berör området norr om Ljungan till Nolby bygräns. Utredningen har genomförts i form av arkeologisk inventering vilket innefattar förutom en okulär besiktning, även stickprover med jordsond, grävning av provgropar samt fosfatkartering. Det äldre kartmaterialet samt skriftliga källor har dessutom excerperats och analyserats.

Delredovisningen berör ett riksintresseområde för kulturmiljövården; område Kvissle-Nolby-Prästbolet (nr 4 enligt Riksintressmiljöer i Sverige - Riksantikvarieämbetet 1990). Detta område är unikt genom sitt rika fornlämningsbestånd som utgörs av gravfält, mycket stora högar, medeltida kyrkoruin samt en runsten. Sannolikt har området varit en centralbygd under järnålder - tidig medeltid.

Kostnaderna för utredningen har bestridits av Statens vägverk.

1.1 Administrativa uppgifter

Fältarbetet har utförts under juli och augusti månad 1991.

Delredovisningen berör ekonomiska kartbladet 17716 vilket motsvaras av Gula kartan 17H:05. Fält och originalkartor förvaras på läns museet Murberget, Härnösand. Läns museets dnr för handlingarna är 0184-91.

2. UPPLÄGGNING OCH METOD

Delredovisningen berör en vägsträcka motsvarande ca 1,5 km. I den slutgiltiga rapporten kommer hela vägsträckan på 15 km att redovisas.

Inventeringen har inneburit en okulär besiktning av markytan. Inom detta mycket fornlämningsrika område har en yta motsvarande 300 m, på ömse sidor om den planerade vägsträckningens mittlinje, inventerats. I de, ur arkeologisk synpunkt, topografiskt intressanta områdena har även jordprov tagits i den gamla markytan med jordsond. Om tveksamhet beträffande resultatet av sondningen funnits, har även några provgropar upptagits. Inom några områden var inventeringsmöjligheterna starkt begränsade på grund av mycket tät vegetation.

Fosfatkarteringar har genomförts inom två områden. Resultat från gjorda analyser redovisas kortfattat i denna rapport. I den slutgiltiga redovisningen av hela vägsträckningen kommer fosfatanalyserna att redovisas mer ingående.

Såväl tidigare registrerade fornlämningar som dito nyupptäckta har markerats på flygfotobild skala 1:6500 samt på vägverkets utredningskarta skala 1:1000 respektive 1:2000. Nya fornlämningar har även beskrivits enligt Riksantikvarieämbetets normer för fornminnesinventering.

Tidigare kända fornlämningar har på kartan markerats med sitt befintliga Raä-nummer. Nya anläggningar är registrerade med läns museets Dnr 0184-91 i löpande följd efter att de noterats.

Excerperingar av fornlämningsuppgifter har gjorts i Murbergets arkiv, kartor har granskats på lantmäteriet, litteratur, protokoll, etc. har studerats i Medelpads arkivet samt i Sundsvalls Museums bibliotek.

3. OMRÅDESBESKRIVNING

Det vägalternativ som inventerats och som redovisas i denna rapport löper igenom ett unikt kulturlandskap och genom en dalgång som tidigare utgjort en del av Ljungans äldre sträckning. Längst i söder ligger svagt syd-sluttande barrskogsbevuxna strandvallar. Detta skogsbevuxna område är vid fastighetsgränsen mot Prästbolets ägor mera flackt och delvis även skogsavverkat. Norr om en kraftig bäckravin är en industri samt ett ställverk belägna på ömse sidor om det planerade vägförslaget. Markytorna har här schaktats och inom ställverket även gräsbesåtts. Ytterligare längre norrut ligger ett mindre skogsområde följt av åkermark. Åkermarkens norra begränsning utgörs av skogsbevuxen brant syd-sluttande blockrik morän. Skogsområdets högsta nivå, inom det område som berörs av en eventuell vägdragning, uppgår till 35 meter. Norr om landsvägen mot Västbo by fortsätter skogsområdet över mindre kalbergklackar, svagt sluttande mot nordost. Vegetationen övergår successivt till att bli allt mer lövintensiv fram till att den övergår till åkermark längst i nordost. Detta åkerområde sträcker sig upp till gårdsbebyggelsen i Nolby samt landsvägen mot Tuna.

Inom utredningsområdet finns en numera nedlagd motorcrossbana. Verksamheten vid denna startade under 1960-talet och kom att fortsätta in på 1980-talet då verksamheten flyttades. Aktiviteterna inom motorcrossbanan medförde ett hårt slitage men även schaktning och omflyttning av jordmassor. En fornlämning inom motorcrossbanan var genom markslitage så svårt skadad att den måste totalundersökas och tas bort år 1981. En annan fornlämning restaurerades och återställdes (se läns museet rapport 1981 från arkeologisk undersökning inom Prästbolet fornlämning 122,199).

Under inventeringsarbetets gång har uppgifter framkommit att det före motorcrossbanans tillkomst skall ha bedrivits någon form av tåktverksamhet inom området. Dessa uppgifter har ej närmare kunnat bekräftas.

3.1 Beskrivning av riksintresseområdet.

Riksintresseområdet begränsas ifrån nordväst till sydväst av Ljungan, ifrån sydväst till öst av skogsområdet och Klockarberget samt ifrån öst till nordväst av bostadsområdet och bebyggelsen i

Nolby samt av gamla Tunavägen (se karta 2).

Bebyggelsen inom riksintresseområdet är väl samlad på impediment, i huvudsak omgärdad av åkermark. Inom riksintresseområdet finns även en idag obebyggd bytomt som sannolikt varit platsen för Tuna gamla byläge. Riksintressets huvudområde utgörs av en dalgång som varit en del av Ljungans äldre sträckning. I dalgången finns omkring 70-talet kända fornlämningar på ett 20-tal olika lokaler. Fornlämningarna består bla av höggravfält med Norrlands största gravhög, en runsten, samt kapellruin. Fyndmaterial från undersökta fornlämningar påvisar mycket rika gravgåvor (se Baudou & Selinge 1977).

Områdets fornlämningar dateras allmänt till järnålder och övergångsperioden mot medeltid. Den tidiga medeltiden representeras av en kykoruin som sannolikt utgjort gårdskyrka för en i området boende stormanssläkt.

3.2 Arkeologstigen

Genom ett samarbete mellan Medelpads fornminnesförening och Njurunda hembygdsförening anlades en arkeologstig under 1960-talet igenom området. Detta för att ge en vägledning till intresserade besökare inom det fornlämningsrika området. Förutom en omfattande textbeskrivning av respektive fornlämningslokal upprättades även en karta över området (se karta 3).

Så gott som samtliga fornlämningar längs arkeologstigen har dessutom kontinuerligt vårdats med statliga bidrag i länsstyrelsens regi och med personal från skogsvårdstyrelsen.

Som underlag för kartans fornlämningar användes de uppgifter som framkommit vid förstagångsinventeringen 1964. Lägesangivelserna på arkeologstigens karta stämmer väl med lägesangivelser enligt fornminnesinventeringens uppgifter. Men inom motorcrossbanan finns uppgifter om fornlämningar som ej är överensstämmande. Markeringar på arkeologstigens karta är ej möjliga att återfinna vare sig i några inventeringsuppgifter eller idag i fält inom motorcrossbanan. Det är därmed möjligt att de aktiviteter som förekommit inom motorcrossbanan skadat och kanske även eliminerat anläggningar vilka kan ha varit fornlämningar. År 1981 gjordes en totalutgrävningen av en svårt skadad stensättning inom motorcrossbanan, fornlämning nr 199, ytterligare en gravhög restaurerades inom motorcrossbanan, fornlämning nr 122 (se läns museets rapport från arkeologisk undersökning inom Prästbolet fornlämning 122,199 år 1981).

4. ÄLDRE KARTMATERIAL

4.1 Historiska kartöverlägg

Konceptkarta över berörda områden har excerperats på Lantmäteriverket, Härnösand. Kartan med uppgifter om bebyggelse, hägnader, inägomarken och dess beskaffenhet, vattendrag, vägar etc har avritats på genomskinlig ritfilm. Exerperingen har även inneburit en genomgång av kartans textdel. Därefter har kartan förminskats till en plastfilm i skala 1:10 000 som återigen renritats och rektifierats mot den ekonomiska kartan i skala

1:10 000. Arbetsmetoden innebär att företeelser vilka redovisats av lantmätaren är möjliga att återfinna i dagens landskap.

4.2 Resultat

De kartor som excerperats är de storskiftetskartor från 1700-talets slutskede vars områden berörs av en planerad vägsträckning (se karta 4).

Kartorna visar åker, äng och skogsmark (betesmark) vid tidpunkten för skiftet. En jämförelse mellan 1700-talets åkermark med dagens åkermark, visar att det är den forna ängsmarken som upptagits till åkermark. Detta förhållande kan observeras främst inom Prästbolets ägor där åkerytorna under 1700-talet helt omgärdar bytomten.

Ängsmarkens omfattning under 1700-talet är mycket stor i förhållande till åkermarkens omfattning. Detta tyder på att jordbruket varit inriktat på boskapsskötsel. En fägata löper ut från Prästbolets inägomark mot skogsområdet i väster. Detta skogsområde sambrukas mellan Prästbolet och grannbyn Västbo. Lantmätaren har markerat ut stenbackar och andra stenrika samlingar. En jämförelse med dagens ekonomiska karta visar att detta är fornlämningar.

Inom den planerade vägsträckning finns även ett båtsmanstorp. Torpets exakta lokalisering är dock ej möjlig att fastställa.

1700-talets hägnader kan inte återfinnas i dagens landskap. Den omfattande uppodlingen som genomförts i området har sannolikt även eliminerat tidsperiodens åkerbegränsningar.

För att kunna säkert fastställa hägnadssträckning och odlingssystem bör dock även storskifteskartans renovationsexemplar excerperas hos lantmäteriet i Gävle.

5. SKRIFTLIGA KÄLLOR

Namnet Tuna är den äldre benämningen på Njurunda sockens prästbol eller ett område som utgjort en del av prästbolet (Holmberg 1969:47). Det faktum att fornlämningar finns i områdets direkta närhet innebär att namnet kan härröra från förhistorisk tid (a.a s.262) Namnet Tuna anses betyda inhägnad plats.

I kronans jordebok över Medelpad från 1543 är landskapets skatteintäkter redovisade. Där anges, för Prästbolets del, att "her Björn har 26 måll i åker" (Löfgren 1922:177).

År 1771 besöker Abraham Hulphers socknen och gör följande notering; "Prästgården ligger 1/4 mil norr om kyrkan, med liten skog och föga mulbete". Prästgårdens mantal uppgår enligt Hulphers till 3/4 eller 36 mål, något som även överensstämmer med uppgifter från storskifteskartan. Hulphers noterar att "Förut skall pastorsbostället legat längre bort, nära vid Westbo by, och då haft namnet Tuna" (Hulphers 1771:24).

En jämförelse med 1700-talets storskifteskarta ger ingen ytterligare upplysning beträffande det tidigare boplatssläget som anges enligt Hulphers.

6. LÖSFYND OCH TIDIGARE INVENTERINGAR.

Inga lösfynd är registrerade inom det område som denna delredovisning avser.

Inför framtagandet av den ekonomiska kartans genomfördes en inventering av socknens fornlämningar 1964. Vid denna första heltäckande inventering, registrerades i huvudsak vad man kan kalla traditionella fornlämnningar som förhistoriska gravar, runstenar etc. Vid revideringsinventeringen under åren 1987-88 hade bergeppet "fornlämning" vidgats till att även innefatta lämningar av mer funktionell art som by/gårdstomter, boplatser, röjda ytor/fossila åkrar och liknande.

7. RESULTAT AV INVENTERINGEN

Den nu utförda inventeringen har som tidigare omnämnts skett i huvudsak genom okulär besiktning och därmed utan någon större markundersökning. Detta innebär att lämningar kan finnas under markytan. Åkerytor med växande gröda har inte inventerats. Dessa kommer att granskas efter att årets skörd bärgats. Redovisning av detta kommer att ske i den slutgiltiga rapporten.

Totalt har 13 nyregistreringar gjorts. Dessa utgörs såväl av förhistoriska lämningar som av sentida bebyggelselämningar och odlingsspår. Följande anläggningar har nyregistrerats inom det för delredovisningen aktuella området. Se karta 1.

Nummer	Typ av anläggning	Antal
0184-91:1	Bebyggelselämning	3
2	Grävd grop	1
3	Skärvtensförekomst	
4	Röjningssten	
5	Röjningsröse	1
6	Röjningssten	
7	Röjningssten	
8	Röjningssten	
9	Fornlämningsliknande stenkongregation med mittgrop	2
10	Källa	
12	Boplatssindikation	
29	Fornlämningsliknande stenkongregation	1

Från norr till söder är följande fornlämningar tidigare registrerade inom området

Nummer	Typ av anläggning	Antal
Raä 142	Gravfält. Området NO om gravfältet möjlig boplatsyta.	13
141	Gravgrupp	2
140	Gravgrupp samt husgrundsterass	3 resp 1
119	Gravgrupp	2
120	Gravgrupp	3
121	Gravfält	5
122	Grav. Intill graven är flera höglignande lämningar.	1
199	Undersökt och borttagen grav	1
460	Bytomt	
299	Grav. NV om graven är en stenfri markyta, ev. boplats- eller odlingsyta.	1
118	Gravgrupp. N om gravarna är ev. en röjd yta och V om är gropar samt oregelbundna upphöjningar.	4
117	Gravfält	6
198	Gravgrupp. N och V om gravgruppen är två fornlämningsliknande lämningar.	3

7.1 Utvärdering och fortsatt verksamhet

Den genomförda kulturhistoriska utredningen utgör underlag för en antikvarisk bedömning och utvärdering av det område som kan komma att beröras av ett vägbygge.

Både tidigare kända fornlämningar och nyregistrerade anläggningar återfinns främst i området omkring den gamla motorcrossbanan. Lämningarna hör både från förhistorisk tid och från senare tid. Området har således under en mycket lång tidsperiod varit nyttjat för mänskliga aktiviteter. Några av anläggningarna berörs direkt vid ett eventuellt vägbygge, andra ligger något mera avsidet men är ändå hotade i och med den inverkan en vägdragning kommer att innebära för kulturmiljöns helhetsbild.

Nedan redovisas från söder till norr, dels de tidigare kända fornlämningarna samt även de nyregistrerade anläggningarna. Dessa lämningars läge i förhållande till det föreslagna vägalternativet har uppskattats i meter utifrån vägverkets underlagskarta. Nedan anges även vilka åtgärder som utifrån antikvarisk synpunkt anses vara nödvändiga vid en eventuell markexploatering av området. Slutligen görs en samlad bedömning av den fortsatta antikvariska verksamheten vid ett eventuellt beslut för denna vägsträckning.

Den antikvariska verksamhetens nivå vid en eventuell exploatering varierar stort beroende på anläggningens art. Sentida lämningar bör dokumenteras genom uppmätning, beskrivning och fotografering. En arkeologisk förundersökning genomförs när osäkerhet föreligger om fornlämningens utbredning och karaktär. I detta fall är

förundersökningar i form av fosfatkarteringar, sökschakt samt schaktkontroller aktuella. En arkeologisk huvudundersökning omfattar en arkeologisk utgrävning där fornlämningen eller fornlämningarna totalundersöks och borttages. Tillstånd för arkeologiska för- respektive huvudundersökningar sökes på länsstyrelsen hos länsantikvarien.

Bebyggelselämning nr 0184-91:1

Inom fastighet Dingersjö 4:135 är tre sentida bebyggelselämningar belägna. Vägverkets underlagskarta upplyser ej den exakta vägsträckningen inom detta område. Detta innebär att det är oklart hurvida dessa kommer att beröras eller ej.

Om bebyggelselämningarna berörs vid ett vägbygge föreslås ur antikvarisk synpunkt att dessa dokumenteras genom uppmätning, beskrivning och fotografering.

Grävd grop nr 0184-91:2

Norr om brukningsväg, inom fastighet Dingersjö 15:1 är en grävd grop. Gropen är till sin form och storlek mycket fornlämningsliknande. Vägverkets underlagskarta upplyser ej den exakta vägsträckningen inom detta område. Detta innebär att det är oklart hurvida anläggningen kommer att beröras eller ej.

Om anläggningen berörs av ett vägbygge föreslås ur antikvarisk synpunkt en arkeologisk förundersökning för att fastställa gropens karaktär. Om det visar sig vara en fornlämning ska en arkeologisk utgrävning av anläggningen göras före en eventuell markexploatering. Tillstånd för undersökning sökes hos länsantikvarien.

Gravfält Raä nr 142 Gravgrupp Raä nr 141

Gravfältet består av 13 anläggningar, både högar och stensättningar och gravgruppen utgörs av 2 högar. Nordost om gravfältet är markytans karaktär av sådan beskaffenhet, att den kan dölja en förhistorisk boplats. Närmaste avstånd till den planerade vägen uppgår till 200 m.

Ur antikvarisk synpunkt föreslås en arkeologisk förundersökning i form av schaktkontroll ca 300 m norr och 300 m söder om detta vägavsnitt. Om ytterligare fornlämningar då påvisas krävs en arkeologisk huvudundersökning inom exploateringsområdet. Tillstånd för förundersökning sökes hos länsantikvarien.

Skärvstensförekomst 0184-91:3

Skärvstensförekomsten ligger ca 40 m öster om den planerade vägsträckningen. Nordväst om skärvstensområdet har en fosfatkartering genomförts.

Resultatet från fosfatanalysen påvisar höga fosfatvärden invid skärvstensförekomsten. Ur antikvarisk synpunkt föreslås en arkeologisk förundersökning med sökschakt inom det aktuella

området för att fastställa anläggningens karaktär och utbredning. Tillstånd för undersökningen sökes hos länsantikvarien.

Gravgrupp samt husgrundsterass Raä nr 140

Närmaste avstånd till den planerade vägsträckningen är från husgrundsterassen ca 100 m. Markytan söder om husgrundsterassen är sannolikt röjd.

Ur antikvarisk synpunkt föreslås en arkeologisk förundersökning innefattande provschakt för att fastställa den röjda ytans begränsningar. Tillstånd för förundersökningen sökes hos länsantikvarien.

Röjningsten samt röjningsrösen nr 0184-91:4-8

Inom fastigheterna Västbo 2:6, 2:8, 1:6 samt 1:5 är röjningssten upplagd såväl i form av rösen som av stenmurar. Denna röjningssten härrör sannolikt från sentida odling. Röjningssten kan dock överlagra andra fornlämningstyper.

Ur antikvarisk synpunkt är det därför viktigt att en arkeologisk förundersökning görs av den röjningssten som kan komma att beröras vid ett eventuellt vägbygge. Tillstånd för undersökningen sökes hos länsantikvarien.

Fornlämningsliknande stenkoncentrationer med mittgrop nr 0184-91:9

På bergskrönsplatå, ca 50 m öster om den planerade vägsträckningen, är två fornlämningsliknande stenkoncentrationer båda med mittgrop.

Ur antikvarisk synpunkt föreslås en arkeologisk förundersökning för att fastställa anläggningarnas art. Om förundersökningen påvisar fornlämningar krävs en arkeologisk huvudundersökning. Tillstånd för undersökning sökes hos länsantikvarien.

Gravgrupp Raä nr 119, gravgrupp Raä nr 120 samt gravfält Raä nr 121

Samtliga dessa fornlämningar ligger öster om den planerade vägsträckningen. Avståndet från fornlämningarna till väg uppgår som kortast till ca 80 meter.

Ur antikvarisk synpunkt är det nödvändigt att området omsorgsfullt röjs från mindre lövträd samt den övriga lägre vegetationen. Detta för att möjliggöra en mera noggrann inventering då ytterligare anläggningar kan finnas inom området. För området närmast den planerade vägsträckningen föreslås en arkeologisk förundersökning för att fastställa fornlämningsområdets utbredning. Om ytterligare fornlämningar som berörs av vägdragningen påvisas, krävs en arkeologisk huvudundersökning av fornlämningarna om tillstånd lämnas för detta av länsantikvarien. Tillstånd för förundersökning sökes hos länsantikvarien.

Fornlämningsliknande stenkonzentration nr 0184-91:29

Denna nyregistrerade anläggning är belägen ca 40 meter öster om den planerade vägsträckningen. Anläggningen är mycket osäker.

Ur antikvarisk synpunkt föreslås en arkeologisk förundersökning i form av schaktkontroll i samband med vägbygget.

Hög Raä nr 122**Undersökt och borttagen grav Raä nr 199**

Båda ligger inom den gamla motorcrossbanan öster om den planerade vägsträckningen. Eftersom omfattande schaktningar tidigare gjorts inom detta område finns många höglignande lämningar inom området.

Ur antikvarisk synpunkt föreslås en arkeologisk förundersökning för att fastställa om ytterligare gravar finns inom området. Om ytterligare fornlämningar påvisas krävs, om tillstånd ges för detta, en arkeologisk huvudundersökning. Tillstånd för förundersökning sökes hos länsantikvarien.

Bytomt Raä 460

Denna plats är troligen Tuna gamla bytomt, närmaste avstånd till den planerade vägsträckningen är 200 m.

Bytomten kommer enligt Vägverkets förslag ej att beröras.

Källa nr 0184-91:10

Källan är belägen mitt i den planerade vägsträckningen i motorcrossbanans nordvästra del.

Ur antikvarisk synpunkt föreslås att källan dokumenteras genom uppmätning, beskrivning samt fotografering.

Område med boplatsindikation nr 0184-91:12

Norr om den planerade vägsträckningen vid åkerbegränsningen är boplatsindikationer i form av kol och bränd lera. En fosfatanalys har genomförts inom området.

Fosfatanalysen påvisar höga fosfatvärden inom området. Ur antikvarisk synpunkt föreslås att en arkeologisk förundersökning genomförs för att fastställa ett eventuellt boplatsläge. Om ett anläggningar framkommer vid förundersökningen krävs, om tillstånd lämnas av länsantikvarien, en huvudundersökning av området. Tillstånd för förundersökning sökes hos länsantikvarien.

Gravfält Raä nr 117, gravgrupp raä nr 118, gravgrupp raä nr 198 samt grav och stenfri markyta raä nr 299

Samtliga fornlämningar är belägna norr och nordväst om den planerade vägsträckningen. Närmaste avstånd till fornlämning är ca 100 meter. Området var vid inventeringstillfället kraftigt igenväxt.

Ur antikvarisk synpunkt föreslås, efter att området röjts och återigen inventerats, en arkeologisk förundersökning för att fastställa fornlämningsområdets avgränsning mot den planerade vägsträckningen. Om ytterligare fornlämningar påträffas, vilka berörs av vägförslaget, krävs en arkeologisk huvudundersökning, om tillstånd lämnas av länsantikvarien. Tillstånd för förundersökning sökes hos länsantikvarien.

TABELL ÖVER ANLÄGGNINGAR VILKA KAN KOMMA ATT BERÖRAS VID EN EVENTUELL MARKEXPLOATERING.

Anläggning/ Reg.nummer	Dokumentaion	Arkeologisk förundersökning	Arkeologisk huvudunders.
0184-91:1	ja		
0184-91:2		ja	eventuellt
Raä nr 142		ja	eventuellt
Raä nr 141		ja	eventuellt
0184-91:3		ja	eventuellt
Raä nr 140		ja	
0184-91:4-8		ja	
0184-91:9		ja	eventuellt
Raä nr 119,120,121		ja	se text
0184-91:29		ja	
Raä nr 122,199		ja	eventuellt
Raä nr 460			
0184-91:10	ja		
0184-91:12		ja	eventuellt
Raä nr 117,118,198,299		ja	eventuellt

8. RESULTAT AV FOSFATANALYSERNA

Avsnittet innehåller endast en kort sammanfattning av de fosfatanalyser som genomförts inom området. En mera utförlig redovisning lämnas i den slutgiltiga rapporten.

Inom utredningsområdet har två mindre områden fosfatkarterats (se karta 1). Område 1 är beläget i övergången mellan åkermark och skogsmark invid den registrerade skärvstensförekomsten (nr 0184-91:3).

Område 2 är beläget i övergången mellan skogsmark och åkermark, söder om gravfält nr 117. Huvuddelen av fosfatproverna tog i åkermarken.

Inom både område 1 och 2 påvisar analysen av proverna höga fosfatkoncentrationer. Dessa koncentrationer kan vara boplatsindikerande och vara orsakade av aktiviteter på förhistoriska boplatser.

9. SAMMANFATTNING

På uppdrag av Vägverket i Västernorrland har läns museet Murberget genomfört en kulturhistorisk utredning inom riksintresseområdet Kvissle-Nolby-Prästbolet. Området berörs av föreslagen nydragning av E-4.

Denna delredovisning omfattar en ca 1,5 km lång sträckning av den totalt ca 15 km långa nydragningen. Utredningsresultatet för hela sträckningen kommer att redovisas senare under 1991.

Den kulturhistoriska utredningen omfattar kart- och källmaterial excerpering, en arkeologisk inventering, fosfatkartering samt provgröpsgrävning. Inom detta riksintresseområde för kulturmiljövården har en ca 600 m bred yta inventerats längs den planerade vägsträckningen. Inventeringen resulterade i att 12 nya anläggningar registrerades. Dessa utgörs av såväl förhistoriska som sentida lämningar.

Följande anläggningar har registrerat; husgrunder, grävd grop, skärvstensförekomst, röjningssten i olika former, fornlämningsliknande stenkonzentrationer, vattenkälla, stenmur, samt ett område med boplatsindikation. Fosfatkarteringar genomfördes inom två olika områden. Inom båda dessa områden påvisar analysen höga fosfatkoncentrationer.

Området har även ett mycket stort antal tidigare kända fornlämningar och är unikt genom sitt rika fornlämningsbestånd. I huvudsak dateras fornlämningarna till järnålder med tyngdpunkt på övergångsperioden till medeltid.

Många lämningar, både de som registrerats vid denna inventering och de som varit kända sedan tidigare berörs, direkt av vägdragningen eller indirekt genom att kulturlandskapet genomskäres av vägsträckningen.

Den åverkan som lämningarna kan komma att utsättas för varierar därför på grund av detta. Därmed varierar även den antikvariska dokumentationsnivån, från att enbart utgöras av enkel dokumentation av sentida lämningar till att förundersökningar respektive huvudundersökningar genomförs. Avsikten med förundersökningarna är att fastställa lämningarnas karaktär och omfattning dvs hurvida ytterligare anläggningar, vilka ej är synliga ovan mark förekommer inom, ur arkeologiskt synpunkt, känsliga områden. Om länsstyrelsen så bedömer kan dessutom arkeologiska huvudundersökningar komma att krävas för vissa fornlämningar vilket innebär att de totalundersöks och borttages.

KÄLLOR

Baudou, E. & Selinge, K-G 1977 Västernorrlands förhistoria.
Holmberg 1969 De svenska Tuna-namnen. Uppsala.
Hulphers 1771 Samling till beskrivning över Norrland.
Löfgren 1922 Det gamla Njurunda

Länsmuseet Murberget Rapport 1981 Arkeologisk undersökning inom
Präsbolet fornlämning 122,199.

BILAGOR

Nr: 0184-91.1

Blad:

Art: SENTIDA BEBYGGELSE-
LÄMNINGAR

Koordinat: x

y

6 m. o. h.

Antal: 3

Fastighet: DINGERSJÖ 4:135

Namn:

Orientering: 8 m N om vändplan, 2 m
110 gon om grusväg.Terräng: Svagt S sluttande strandvall av
mo-finsand blandskog

Beskrivning: 1) HUSGRUND, 5x5 m st och in till
1,0 m h. Husgrunden består av kallmurade 0,3-0,7 m
st byggna stenar. I dess NV del är
spisröse samt rikligt med tegel. Ett 0,1 m tj
grässval växer över hela anläggningen. I
NV delen är 2 granar samt ett flertal
smigranar, tallar och björkar.
Direkt Ö om husgrunden är en gles blandskog,
möjligen en gammal äkeryta.

16 m NNV om nr 1, 2 m V om grusväg är:

2) KÄLLARE, 5,5x5 m (O-V) och in till 0,4 m h
betonggrund med trappa och 2 källar-

Sakord:

utrymmen. S om betonggrunden är 11
betong fundament 0,2x0,2 m st och
0,5 m h vppresta. Sannolikt hör dessa
samma med källaren.

Källargrunden är delvis ristat, mellan de
vppresta betongfundamenten syns tegel.

40 m N om nr 1, 18 m 120 gon om grusväg är:

3) HUSGRUND, idag syns en 9 m l och 0,3 m h
kallmurad stenvmur, av 0,2-0,4 m st stenar.
S om stenvuren är ett 1,0x1,0 m st och
1,0 m h spisröse. Mycket tät växtlighet på och
omkring husgrunden.

Kommentar:

Tidigare anteckningar:

Datum: 19

Nr. 0184-91:2

Blad:

Art: GRÄVD GROP

Koordinat: x

y

6 m. o. h.

Antal: 1

Fastighet: DINGERSJÖ 15:1

Namn:

Orientering: 80 m Ö om kraftledning, 30 m N om
grusväg

Terräng: Strandvall av mo-finsand (Ö-V) med
brant i S. Skogsmark

Beskrivning: GROP, totalt 3x2 m (Ö-V) och
1,0 m dj. I Ö-N är gropen omgärdad
av en 1,0 m br och 0,2 m h vall.
I gropen är järnshrot. På gropens vall
växer små grävar och aspar och i gropen
4 aspar. NO, N och NV om gropen är
4 huggna? Stenblock 0,5-1,0 m st. 9 m
NV om gropen är 2 täktgropar? samt
Ö därom en upphöjning i markytan (N-S)
6 m l och 1,0 m h.

Sakord:

Kommentar:

Tidigare anteckningar:

Datum: 19

Nr: 0184-91:3

Blad:

Art: OMRÅDE MED SVÄRV -
STEN SAMT STENRAD

Koordinat: x
y

23 m.ö.h.

Antal:

Fastighet: PRÄSTBOLET 1:1

Namn:

Orientering: 11 m, 15 gon om kraftlednings
stolpe

Terräng: SV sluttande barrskogsbekväxten
grövblockig morän med åkermark i SO.

Beskrivning: OMRÅDE MED SVÄRVSTEN, totalt
3 x 3 m med svärvsten omkring ett
jordfast stenblock 10 x 10 x 0,25 m st.
Svärvstenen är 0,05-0,2 m st. Mindre
stenar är upplagda på det jordfasta
stenblocket. Svärvstenen har sannolikt
röjts från den intilliggande åkerytan.

2 m N om området med svärvsten
är en 20 m l (ö-v) stenrad
bestående av 0,2-0,4 m st stenar.
I linje med stenraden mot ö är
en gammal stängselstolpe. Stenraden kan
möjligen utgöra rest av en hägnad.

Sakord:

Kommentar:

Tidigare anteckningar:

Datum: 19

Nr: 0184-91.4

Blad:

Art: RÖJNINGSTEN

Koordinat: x

y

23 m. ö. h.

Antal:

Fastighet: PRÄSTBOLET 1:1

Namn:

Orientering:

Terräng: S sluttande kogsbevuxen mark
med åkermark i S.

Beskrivning: RÖJNINGSTEN i form av
stenrad, 12 m l (174-374 gon)
bestående av 03-0,6 m st stenar
i en enkel rad.

Sakord:

Kommentar:

Tidigare anteckningar:

Datum: 19 . . .

Blad:

Nr: 084-91:5

Art: RÖJNINGSRÖSE

Koordinat: x

y

35 m. ö. h.

Antal:

Fastighet: Västbo 1:5

Namn:

Orientering:

Terräng: SV sluttande skogsbevuxen morän.

Beskrivning: Röjningsröse, område 20 x 1,5 m st med röjningssten 0,03-0,4 m st omkring ett större stenblock.

Sakord:

Kommentar:

Tidigare anteckningar:

Datum: 19 ..

Nr 0184-91:6

Blad:

Art: Røjningssten

Koordinat: x

y

33 m. ö. h.

Antal:

Fastighet: Västbo 1:5

Namn:

Orientering:

Terräng: SV sluttande åkeryta.

Beskrivning: Røjningssten, bestående av stenrad 30,0 m l (164-364 qm) 1,0 m br och 0,4 m h. Stenraden är uppbyggd av större stenblock i sv delen med mindre stenar vpp-lagda på de större. No om stenraden är en äldre åkeryta som ej hårdas, SV om stenraden är åkermarken i hård.

Sakord:

Kommentar:

Tidigare anteckningar:

Datum: 19 . . .

Nr. 0184-91:7

Blad:

Art: Röningssten

Koordinat: x

y

25 m. ö. h.

Antal:

Fastighet: VÄSTBD 2:6

Namn:

Orientering: Omedelbart som bruknings-
väg.

Terräng: SV sluttande mark. Bevuxet
med barrskog.

Beskrivning: RÖJNINGSSYSTEM, i form av en
15 m l, 20-2,5 m br och 1,5 m h
stenrad. Stenarna är 0,1-0,7 m
st. NO-SO om stenraden är en
gammal åkeryta.

Sakord:

Kommentar:

Tidigare anteckningar:

Datum: 19

Blad:
Nr: 0184-91:8
Art: Røjningssten
Koordinat: x
y
35 m. ö. h.

Antal:
Fastighet: Västbo 2:6

Namn:
Orientering: Omedelbart NNV om bruknings-
väg.

Terräng: SV skuffande morän. Området
bevuxet med granskog.

Beskrivning: Røjningssten i form av en
20 m l (ö-v) och 2,0 m br
stenrad, bestående av 0,2-0,7 m
st stenar. På stenarna växer mossor
och blåbärsris. Røjningsstenen kan
ha röjts från en markyta SV om
stenraden, då det kan vara den
gambla åbrytan.

Sakord:

Kommentar:

Tidigare anteckningar:

Datum: 19

Nr: 0184-91:9

Blad:

Art: Fornlämningsliknande
stenkoncentration

Koordinat: x

y
30 m ö.h.

Antal: 2

Fastighet: Prästbolet 1:1

Namn:

Orientering:

Terräng: Bergskrens plats. Beruxen med
barrskog.

Fornlämningsliknande

Beskrivning: 1) stenkoncentration, rund totalt
4 m i diam. I mitten är en grop
1,5 m i diam och 0,25 m dj.
Gropen omgärdas av en vall 10-15
m br och 0,1-0,2 m h. Anläggningen
är beruxen med mossor och blåbärsris.
I anläggningens NV del växer en
tall.

24 m, 200 qm om nr 1 är:

2) Fornl. likn. stenkons. rund totalt 30m
i diam. I mitten är grop 1,0 m
i diam och 0,15 m dj.

Sakord:

Stensättningen omgärdas av vall
10 m br och 0,05-0,1 m h.
Anläggningen är delvis täckt av
ris. 4 mindre gränar och 1 stor
tall växer på vallen.

Kommentar:

Tidigare anteckningar:

Datum: 19 . . .

Nr. 0184-91:10

Blad:

Art: Källa

Koordinat: x

y

30 m. ö. n.

Antal:

Fastighet: Prästbolet 1:1

Namn:

Orientering:

Terräng: Blockrik morän med brant

berg i SV-V. Lövskog.

Beskrivning: Källa, vattensamlings totalt

3,5 m i diam med avrinningsdike i ö. Källan fylld med brunt vatten och runt källan växer en tät lövskog.

Enligt uppgift av Tord Lundgren, Västbo, har källan nyttjats av prästgården. En vattenledning skall tidigare funnits från källan som genom självtryck försörjt gården med vatten.

Sakord:

Kommentar:

Tidigare anteckningar: Källan angiven på

LMV akt nr 73, 1775 S S
Prästbolet.

Datum: 19 . . .

Nr: 0184-91:12

Blad:

Art:

Boplatsindikation

Koordinat: x

y

15 m. ö. h.

Antal:

Fastighet:

Prästbolet 1:1

Namn:

Orientering:

30 m S om åkerhorn,
i dike (nr-50) V del.

Terräng:

svagt S-sluttande
dikesren.

Beskrivning:

Boplatsindikation, bestående
av fragment av kol och magrad
lera som framkom genom
lätt skrapande med skärslor
i dikes renen, inom ett område
av ca 50 m i dikesrenen och
mot 50.

Sakord:

Kommentar:

Tidigare anteckningar:

Datum: 19

Nr 0184-91:29

Blad:

Art: Fornlämningsliknande
stenkoncentration

Koordinat: x

y

35 m. ö. h.

Antal: 1

Fastighet: Prästbolet 1:1

Namn:

Orientering:

Terräng:

Brant 50 sluttande moränbacke
med berg i dagen i NV. Gles bland-
skog

Beskrivning:

Fornl. likn. stenkonc., oval, 6 x 4 m
(50-250 gm) och 0,3 m h
bestående av 0,1-0,5 m st stenar.
Endast ett fåtal stenar är synliga
i anläggningen och mellan stenarna
är småsten och grus samt ställvis
en tunn grässvål. I anläggningens
sv-s del är tendens till kvadratisk
bestående av 0,2-0,35 m st stenar.
Över anläggningen är en stig
vilken har blottlagt sand och grus.

Anläggningen är mycket osäker.

Sakord:

Kommentar:

Tidigare anteckningar:

Datum: 19

R
1987-09-00. 67 Nr. 117

Art: Grafsjäll

Blad: 17 H 1 g
Njurunda NV, 1

Koordinat: x
y

Antal: 6

Fastighet: Prästbolet 1

Lägsta höjd:
över havet: 15 m

Namn:

Orientering: 1) 15 m 380 gon om äkerhöm.

Terräng: Ausats och Ö-slutning av mo-
rän höjd, med sedimentdal i Ö. Skogs-
mark och hagmark, med ekar i Ö.

Beskrivning: Grafsjäll, 110x20-40 (NNV-SSÖ), bestående av:
1) Hög, 11 m diam och 1,5 m h.
I mitten är en grop, 2 m diam och
0,4 m dj.

5 m Ö om nr 1 är

2) Hög, 9 m diam och 1,8 m h. I
mitten är en grop, 2 m diam och 0,3
m dj.

1 m 20 gon om nr 1 och 2 m 335 gon
om nr 2, är

3) Hög, 6 m diam 1 m h. I mitten

Sakord: Hög nr 3 stens m öst 1
stens kv st 1, stens ru st 1

är en grop, 2x1 m och 0,3 m dj.

2 m. 50 m nr 2 och 8 m N om
åkerkant är

4) Stensättning, rund, 6 m diam och
0,3 m h. Över torvad. Beväxt med ett
par aspar. I N delen är ett jämlör
nedlaget

32 m 330 gon om nr 1 är

5) Stensättning, närmast kvadratisk,
4x4 m (NNV-SSÖ) och 0,4 m h.
Övermassad och lätt över torvad fyllning
Forts. bak i boken s. 2

Tradition:

1.

Kommentar:

Tidigare anteckningar: Enl. 1964 GIS inv:
Sundsvalls trakters regjemplan,
nr. 27

Specialkartor:

Fotos:

Datum: 1987-07-16

GH

Forts från nr 138.

Gravfältet är beväxt med enstaka tullar och talrika mindre lövträd.

Något N om gravfältets NV del är 3 röjningslämningar, 3-5 m diam och 0,3-0,5 m h. De består av stenar 0,05-0,5 m st, upplagda i anslutning till block, 1-1,5 m st. Många av röjningsstenarna är skörbrända. Lämnningarna är delvis övervakade.

116.

Tidigare anteckningar forts:
Engvist, A 1943, Ålder systematiska i nenteringar av Medelpads forminen.
Det gamla Medelpad I.

Forts från nr 117.

av 0,2-0,5 m st stenar. Kantkedja, 0,4-0,5 m h, av 0,5-0,8 m l stenar. In till nr hörnet är ett block, 2 x 1 m (80-280 gm) och 1 m h. Något utfallen i kanten h.a. Beväxt med enstaka sly.

2 m NV om av 5 i-

6. Stensättning, närmast rund, 5 m diam och 0,3 m h. Lätt övermassad glasfyllning av 0,2-0,4 m st stenar. Hittade? 1,5 m st. skaded och risbeträvad.

Området för nr. 117 var vid besiktningen beväxt med mycket högt gräs och annan markvegetation. Platsen var nyligen kulhuggen. Bedömningen av fornlämningarna försvarades på detta.

Vid högarna finns en skylt uppsatt av länsmuseum och sannolikt värddor lokalen.

R
187-01-08. 65. Nr: 118

Blad: 17 H 1 g
Njurunda NO, 1

Art: Gravgrupp

Koordinat: x
y

Antal: 4
Fastighet: Präst bolet 1
Lägssta höjd över havet: 20m

Namn:
Orientering: 2) 47 m 240 gr om i korthölm.

Terräng: Avsatskrän och Ö-slutning av morän höjd, med sediment dal ut Ö
Terrängen är m.växlande rik eller fri från block. Skogsmark, kalluggen.

Beskrivning: 1) Hög, 6 m diam och 0,7 m h. Kantträna, 0,5-1 m br och 0,2 m dj. Beväxt med barr- och lövsly.

25 m N om nr 1 är

2) Stensättning, mud, 5 m diam och 0,5 m h. Fyllning av 0,3-0,5 m st stenar. Kantkrya, 0,5-0,7 m h, o.v. 0,5-1 m l, delvis kantställda stenar. Ytan är stället något uppriven och utkastade stenar är såuliga närmast kanten. Delvis övermossad yta, beväxt med enstaka lövsly.

Sakord: Hög nr 2 + stens kust 1 + stens nr 87 1

14 m V om nr 2 är

3) Stensättning, mud, 4,5 m diam och 0,2 m h. Ö-verkaväl, med i ytan enstaka stenar, 0,2-0,3 m st. Kantträna, 0,5 m br och 0,1 m dj. Från mitten och åt NV grop, 3x1 m (NV-sö) och 0,1 m dj. Beväxt med sly.

9 m 370 gr om nr 3 är

4) Hög, 5 m diam och 0,5 m h. I ytan - finns enstaka stenar, 0,2-0,5 m st. I NNÖ kanten är ett block, 1,5 x 1 m (Ö-V) och 0,3 m h. Kantträna, otydlig, 0,5 m br och 0,1 m dj. ^{folts. bak i boken s. 7}

Tradition:

Kommentar:

Tidigare/anteckningar: 1964 års inu (nr 2-4)

Spezialkartor:

Fotos:

Datum: 1987-07-16

ÖN

Njurunda sn. Sundsvalls kn. Medelpad. Västerorrlands län.

Forts från nr 118.

I mitten är en grop, 1 m diam och 0,2 m dj. Bväxt med sly.

Nr 2, som har en ovanlig karaktär är de övriga gravarna, är heltigen högst i terrängen, på ett avsats krön.

V om nr 2 finns några gropar och regelbundet upp höjningar.

Markytorna närmast N och V om nr 118 är närmast sten och block fria. De utgöres av jämna, naturliga plattor. Möjlig är de även röjda.

147 Tidigare anteckningar, forts:
Engquist, A. 1943: Alche systematiska inventeringar av Medelpads sommarv. - Det gamla Medelpad I.
Löfdam, E. / Nordens D., del 2033/23
ATA, Njurunda
Rapport över Hso till Sundsvalls trakten d. 13-17 maj 1923 av Otto Janse.
Löfdam, E. 1922, "Det gamla Njurunda", s. 106.
G. Hallström, del. 2247 & 2248/24,
ATA, Njurunda
1964 års m.u.

Forts från nr 114.

Tidigare anteckningar, forts:
G. Hallström, ATA 2246/24
O. Källström, ATA 3778/32
B. Hellman, ATA 3944/45
Sundsvalls traktes regionplan, nr. 1.
B. Ambrasiari, Raa karta 18/8 1954.
A. Engquist, Social demokraten 27.11 1937, ATA
1964 års m.u.

147 Forts. från s. 20.

Kullama lögml. sagsmannen dör det sades (ml. folktraditionen) att en jätte hade små fötter. Jätten sades vidare hade sitt huvud vid rinstenen, nr. 116.
V. Norberg antog att kullama var naturbildningar. Pga växande gröda på platsen kunde varken 1984 eller 1987 nägon delvis besiktning göras. Från åkerkanterna är dock några förhöjningar synliga. Läget för fömlämnning är yppligt.

Vid besiktningen år 1987 kunde i anslutning till nr. 147 ej med säkerhet några överplöjda fömlämnningar iakttagas.

R
1987-09-08 15. Nr: 119

Blad: 17 H. 1 g
Njurunda NV, 1

Art: Graugrupp

Koordinat: x
y

Antal: 2

Lögsta höjd
över havet:

Fastighet: Präst bobst 1'

15 m

Namn:

Orientering: 8 m N om äkerkant. 33 m 330
gen om äker köm.

Terräng:

Svagt ösö skallande moränmark,
med sediment dal åt ö. Tgenväxt
hagmark, nu betad, med äker i S.

Beskrivning:

1) Hög, 7 m diam och 0,7
m h. JÖ kanten är flera stmar och
block, 0,2-0,4 m h och 0,4-0,8 m l.
Möjligem m glas kantkredja. Tylan
finns m staka skänriga stmar, 0,3
m st.

2 m VNV om nr 1 är

2) Hög, 7 m diam och 0,5 m h.

J ösö kanten är flera stmar och
block, 0,3-1,5 m st och 0,4 m h.
Tylan finns m staka skänriga stmar,
0,3 m st. Mitt stmj: 0,4 m diam

Sakord: Hög nr 2

och 0,1 m h. Stmen har otydliga
nismågs linjer (?) eller naturliga
sprickor.

(Fom lämningarna ligger i frambida
planerad E4 sträckning, m l. 1964
års m v.)

Tradition:

1.

Kommentar:

Böge är otydliga. En kantkredja vid nr 1
kan en källröra från överlagrad font-

Tidigare anteckningar:

1964 års m v.

Specialkartor:

Fotos:

Datum: 1987-07-15

Njurunda sn. Sundsvalls kn. Medelpad. Västerbottens län.

R
1987-10-16-Gf. Nr: 120

Blad: 1711g
Njurunda NV, 1

Art: Groggnipp

Koordinat: x

y

Antal: 2 (+1)

Lägsta höjd
över havets:

Fastighet: Prästbolet 1'

15 m

Namn:

Orientering: 1) 24 m 270 grn om fd. äkerhörn.

2) 10 m S om fd. äkerkant, 13 m 170 grn om fd. äkerhörn.

Terräng: Svag ö-slutning av moränrygg, med sedimentdal åt ö. Skogsmark, med barrträd. Åt ö är igensatt hagmark och äker.

Beskrivning: 1) Hög, flack, stensättningsliknande, 6 m diam och 0,4 m h. Använda till kontroller. I mitten är ingången, 2 m diam och 1,2 m dj. Buret med en värbasker.

32 m 170 grn om nr 1 är

2) Stensättning? utgrävt med 6 m diam och 0,2 m h. Ovanför med i gatan flera stmar, 0,3-0,7 m st. I SV är ett block, 1,5 x 1,3 m och 2 m h. Buret med värbasker av trä. Kan vara en stensättning.

Sakord: Hög nr 1, stensättning nr 1
Fornb 1*

10 m 20 grn om nr 1 och 10 m 260 grn om fd. äkerhörn är

3) Stensättningsliknande bildning (?), rund, 5 m diam och 0,4 m h. I gatan finns flera stmar, 0,5-1 m st. Sannolikt naturbildning.

Tradition:

Kommentar: Nr 120:1 sammanhör eventuellt med nr 121.

Tidigare anteckningar: 1964 s. 15 inv.

Specialkartor:

Fotos:

Datum: 1987-07-15

OH

R
1970.02.25 Nr: 181

Blad: 1711/2
Njurunda NV, 1

Art: Gravfält

Koordinat: x
y

Antal: 5

Lägsta höjd
Över havet:
20 m

Fastighet: Prästbolet 11

Namn:

Orientering:

Terräng: Ö-slutning av blockrik motän-
höjd, med sediment dal åt Ö. Skogs-
mark, med barr träd.

Beskrivning: Gravfält, 30 x 15 m (Ö-V),
bestående av 5 tom lämningar. Dessa ut-
göres av 1 hög och 4 mindre sten-
sättningarna.

Högen, belägen i gravfältets N del, är
7 m diam och 0,6 m h. I Ö kanten
är ett block, 0,8 m diam och 0,5 m h.
Kantstenarna, 0,5 m diam och 0,2 m dj.
I mitten är en grop, 1 m diam och 0,2
m dj.

Stensättningarna är 3,5-4 m diam
och 0,1-0,3 m h. Den största är

Sakord: Hög nr 1, Stens nr 014

högligrande. Över torade. Sant-
liga nar helt eller delvis konstruerad,
0,5 m br och 0,2 m dj. Den otydli-
gaste (ansedelbart ÖNÖ om högen)
har grop i mitten, 1 m diam och 0,1
m dj. Den NÖ-re är genomskru-
sen av en ränna, 0,5 m br och 0,2 m
dj. Tre av stensättningarna är
otydliga.

Gravfältet är beväxt med granar och
lite rännsly.

Tradition:

Kommentar:

Tidigare anteckningar: 1964 års inv.

Specialkartor:

Fotos:

Datum: 1987-07-15

Ö11

Njurunda sn. Sundsvalls kn. Medelpad. Västermorlands län.

R
1987-09-08, 05. Nr: 122

Blad: 17 Hlg
Njurunda NV, 1

Art: Grav

Koordinat: x
y

Antal: 1

högsta höjd
över havet:

Fastighet: Prästbolet 1

15 m

Namn:

Orientering:

Terräng: Krön av av mindre, markant morän förhöjning, i ö-slutning av större morän bygg. Ht ö är sedimentdal skogsmark, nu kalhuggen och skybeväxt, td. motorcrossbana.

Beskrivning: Hög, 10 m diam och 1,2 m h. I ytan finns utsläta stenar, 0,1-0,5 m st. Begränsas i S av berghäll, 4 x 2 m och 2,5 m h (i S). I mitten är en grop, 2 m diam och 0,3 m dj. På krönet och i ö och V kanten är gräskanten nedsliten så att nu ett lager av lera och sand och småstenar är synligt. Beväxt med lövskog i kanterna.

Högen var tidigare skadad i ö kanten av motorcrossbana och återställd år 1981. Nuvarande slitage sammanhänger sannolikt med olycksutlösning med motorcykel.

Skuld: Hög nr 1

I närliggande området finns flera förhöjningar som skadats av motorcrossbana. Dessa är delvis högligrande och kan möjligen vara som lämningar.

Tradition:

Kommentar:

Tidigare anteckningar: 1964 års inv. Tröingen Sidenblad 1868 ("VSV på gården i en slung höge") Sundsvalls härbens ingångplan nr 12 (int. 1964 års inv.) Rapport ark. undersök. läsmoment och kartor (M. Brakall) 1981.

Specialkartor:

Fotos:

Datum: 1987-07-16

Njurunda sn. Sundsvalls kn. Medelpad. Västerbottens län.

R
1982-09-08. Gr. Nr: 140

Blad: 17 H 1 g
Njurunda NV, 1

Art: Grav grupp + husgrunds-
terrass

Koordinat: x

y

Lögsta höjd
över havet:

Antal: 4

Fastighet: Prästbott 1'

15 m

Namn:

Orientering: 1) 8 m 10 g m om åkerhöm, 2) 8 m
240 g m om Hög och 40 m N om åkerhöm
3) 15 m 15 g m om åkerhöm

Terräng: S-SÖ sluttning av moränrygg,
med sedimentdal i SÖ. Skogsmark
med övervägande barrträd.

Beskrivning: 1) Hög, 8 m diam och 0,8 m h.
I ytan finns kännbara stmar. I mitten
är en grop, 1 m diam och 0,2 m dj.

18 m 220 g m om nr 1 är

2) Hög, 6 m diam och 0,7 m h.
Debris kantränna, 2 m br och 0,2
m dj. I S delen är en grop, 2 m
diam och 0,2 m dj.

7 m 110 g m om nr 1 är

3) Hög, 6 m diam och 0,5 m h

Sakord: Hög 3 + husgruter 1

I ytan finns enstaka stmar, 0,2-0,5 m
st. Något utfluten i Ö, på
läget i en brant sluttning. Bu-
växt med en björk.

50 m VSV om nr 1 och 26 m 20 g m
om åkerhöm är SÖ hömet av

4) Husgrunds terrass, 47 x 10 m (Ö-V)
och 0,2-0,4 m h. I SÖ hömet,
utmed 4 m av S längsidan och 2 m
av Ö gaveln är kantsättning av 0,3-
1 m l stmar sydlig. Den S längsidan,
Ö och V gaveln begränsas i Ö rikt
av en jordterrass kant, endast svagt
Forts. bak i boken s. 4.

Tradition:

Kommentar:

Tidigare anteckningar: Enl. 1964 års
m v: Sundskallsstrukturs region-
plan nr 26 (nr 1-3)

Specialkartor:

Fotos:

Datum: 1987-07-15

Forts från nr

134.

En är kraftigt utskadad och därigenom något osäker (belägen i gravfältets SÖ del).

Fem lämningarna inom gravfältet är kemiskt behandlade i fyra grupper med 2, 2, 3 och 6 gravar vardera. Grupperna har ett inbördes avstånd av ca 20-25 m. Inom gravfältet finns flera otydliga förhöjningar som kan indikera ytterligare gravar.

Gravfältet är beväxt med barrträd, övervägande tall, talrika björkar och mindre barr- och lövslä.

Forts från nr

140.

syulig i V delen av S-längsidan och i V gaveln. Det SV hörnet är rundat och i anslutning till kanten är en staka stovar, 0,2-0,5 m st, syuliga. N-längsidan begränsas av en ränna, 0,5-2 m br och 0,1-0,2 m dj. Rännan är tydligast i Ö, men kan skönjas utefter hela längsidan. Den inte ytan är närmast helt stenfri. I NV delen finns i anslutning till rännan ett par block, 1 m diam och 0,4 m h. När det NO hörnet finns en liten grop efter rotvälta. Terrassen förefaller slutta något åt Ö. Den är beväxt med talrika grenar. I SÖ hörnet är en skytt uppsatt av länsmuseet.

Markytan som terrassen är sannolikt höjd.

(Nr 140: 1-3 ligger i frambida planerad E4 sträckning, u.l. 1964 års inv.)

R
1987-09-08 G.F. Nr. 141

Blad: 17 H 1 g
Njurunda NV, 1

Art: Gravgrupp

Koordinat: x
y

Antal: 2

Fastighet: Prästbolet 1

Namn:

Orientering: i

Terräng:

Beskrivning:

1) Hög, 11 m diam och 1,4 m h. Jytan finns i slaka stenar, 0,2-0,5 m st. Millsten (?) klotformad, 0,35 m diam. Konträna är delvis synliga, 2-3 m br och 0,2 m dj. Närmast mitten, i iH och 50' om iH-stenen (?) är en grop, 2 m diam och 0,5 m dj. S-SV delen är bortgrävd, i iH 3-4 m br. Jytan består av tabrika stenar, 0,1-0,5 m st, eventuellt efter kända. Högfylningen består i övrigt av sand. Bväxt med lite sly.

Sakord: Hög nr 2

6 m 230 gm om nr 1 och 1 m 230 gm om vägkrök är

2) Hög, 8 m diam och 0,7 m h. Jytan finns i slaka stenar, 0,1-0,3 m st. Be- stämmer sannolikt i huvudsak av sand. Konträna, 2-3 m br och 0,2 m dj. Jytan är en grop, 2 m diam och 0,5 m dj. Konträna i ö.

Tradition:

Kommentar:

Tidigare anteckningar:

1964 års iuv.
Förteckning över fasta tom-läm-
ningar eller sam. adj. Erik
Johansson (avskrift L.
Hil de brand, u.ä.), ATA.
Sundsvalvs haktens regionplan,
nr 10 (u.ä. 1964 års iuv.)

Specialkartor:

Fotos:

Datum: 1987-07-14

OH

R
1987-10-16/55

nytryckt: 3 st
Nr: 142

Blad: 17 Hlg
Njurunda NV, 1

Art: Gravfält

Koordinat: x
y

Antal: ca 13

Lägsta höjd
över havet:

Fastighet:

15 m

Namn:

Orientering:

Terräng: Avsats i sandmo, med mindre
terrän i SSV (sannolikt tidigare älsjö).
Skogs mark, kalkuggin och slybevätt

Beskrivning: Gravfält, 70 x 50 m (Ö-V), be-
släende av ca 13 formlämnningar.
Dessa utgöres av 7 högar och ca 6
runda stensättningarna.

Högarna är 6-9 m diam och 0,5-
1 m h. Högen längst i Ö har kant-
ränna, 1 m br och 0,2 m dj. Fem
har grop i mitten, 1-3 m diam och
0,3-0,5 m dj. Den största högen
har m. närmast oval grop i mitten,
3 x 1 m och 0,5 m dj, som liknar en
insjunkning. Samma hög är även
kantkaddad i sö

Sakord: Högru 7 stms m ö
6

Stensättningarna är 4-6 m diam och
0,2-0,3 m h. Övertorade. Trä har
m staka stumar i ytan, 0,2-0,3 m st.
En har delvis kantränna, 1 m br och
0,2 m dj. En har en grop i mitten,
1 m diam och 0,3 m dj. Ett par
är otydliga och något osäkra.
- Höglänande -

Gravarna är sannolikt i huvudsak
uppbyggda av sand med några
steninblandningar.
Gravfältet är beväxt med barr- och löv-
sly. Det övertorades av en rikt-
skog (NNÖ-SSV). I NNÖ kanten
av gravfältet finns flera mindre gropar,
1-2 m diam och Forts. bak i boken s. 6

Tradition:

Kommentar:

Tidigare anteckningar: Ent. 1964 års inv. Specialkartor:
Sundsvalstraktens regionplan,
nr. 11

Fotos:

Datum: 1987.07.15
021

Forts från nr 135.

är ca 15 x 5 m (40-240 gån) och
inkl 0,4 m h. Jordterrass kant åt
SÖ:e långsidan. I övrigt är be-
gränsvingen otydlig. Terrasseringsen
kan ha uppkommit genom odling
eller material täkt och är därigenom
osäker. - knäppast usgrundsterrass -

I NÖ delen av gravfältet finns en
terrass liksom yta, 20 x 10 m (NÖ-SV)
med en m ca 1 m h kant åt SÖ
Åt NV är en svag ränna?, 0,5 m br
och 0,2 m dj, synlig. I SV delen
är en grop, 2 m diam och 0,6 m dj.
Sannolikt en naturligt uppkommen
terrassyta. - kan vara fossil odlingssyta -

Fom lämnigarna inom gravfältet är
relativt glust belägna. Gravfältet
är beväxt med i huvudsak björkar
och albuskar. Det är skyltat och
vårdat.

Forts från nr 142.

0,2-0,4 m dj. Även i SÖ kanten
av gravfältet finns liknande små
gropar. 22 m 80 gån en grav-
fältet är en större grop, 3 m diam
och 0,8 m dj. Groparna är belägna
inom ett flackt sandområde (ca 100 x 70
m (NV-SÖ) som kan vara plats för öltor-
bosättning. - Gravfältet förefaller vara en yta
avsedd.

113.

och kolbitar konstateras omedelbart under
tornytan. I mellersta delen av N lång-
sidan och i SÖ delen är 3 gropar,
2-3 m diam och 0,2-0,4 m dj. Beväxt
med enstaka tallar, granar och lövskog.
Nr. 4 är högst osäker. Den kan
även vara en naturbildning. Terrängen
närmast S och V om nr. 113 inne-
håller många naturliga terrassytor.

R
1987-09-08. GE

Kyfynt: 213
Nr: 198

Blad: 17H1g
Njurunda NV, 1

Art: Gravgrupp

Koordinat: x

Antal: 3

Fastighet: Nalby 2⁴, Prästbolet 1

Namn:

Orientering: 1) 2 m 50 om avrundat äkris

Terräng: Ausatskrön av åt N utskjutande murännygg, med bergsklack i S. Åt Ö-N är sedimentdalar. I genväxande hagmark med äker i N-V

Beskrivning: 1) Högg, 7 m diam och 0,5 m h. I mitten och åt NV är ingrop, 3x2 m och 0,4 m dj. N delen är något avplanad. Bväxt med flera aspar.

2 m 50 om nr. 1 är

2) Högg, 6 m diam och 0,5 m h. I ytan finns talrika stmar 0,2-0,6 m st. (sannolikt uppvunnen fullning). Kantkedja är delvis synlig, 0,2-0,4 m h, av 0,4-0,6 m l stmar. I mitten är ingrop, 3 m diam och 0,2 m dj. Bväxt med flera aspar.

Sakord: Högg nr 2 + stms nr 7

11 m 190 g om om nr 2 och 15 m 130 g om om nr 7. Här är det en del av 0,5 m h. stmar.

3) Stmsättning, rund, 10 m diam och 0,5 m h. Övertakad, med instaka stmar i ytan, 0,2-0,8 m st. Kantkedja, 0,2-0,4 m h, av 0,5-1 m l stmar. I mitten är en grop, 4x2 m (130-330 g om) och 0,3 m dj. Bväxt med ett flertal aspar, rännar och sly.

Något NV och V om nr 3 finns två förhöjningar, 4 m diam och 0,2-0,3 m h. I ytan finns stmar eller block, 0,2-3 m st. Möjligt kan även dessa vara gravor. Mellan nr 2 och 3 finns ett mindre odlingsstöse.

Tradition:

Kommentar:

Tidigare anteckningar: 3 m 50 om nr. 1

Ins. reitplan nr. 28.
Ant. 1944 (ins. nr. 1)
1964 615 (nr. 1)

Specialkartor:

Fotos:

Datum: 19870716

R
1987-09-08-55. Nr: 299

Blad: 17 H/g
Njurunda IV,1

Art: Grav

Koordinat: x
y

Antal: 1
Fastighet: Präst bolet 1'

Lägsta höjd
över havet:
30 m

Namn:
Orientering: 9 m VNO om liten stig (VNV-050)

Terräng: Plan moränplata mellan flacka moränryggar, del av större höjdområde. Skogsmark, med ungskog.

Beskrivning: Hög, 6 m diam och 0,5 m h. Kantränna, 0,5-1 m br och 0,2-0,3 m dj. I mitten är en grop, 3 x 1 m (NNV-550) och 0,4 m dj. Botten av rännan och högens yta är relativt lös, sannolikt pga. fulvning av sand. Beväxt med enstaka barr- och lövslä. Högens har ett ovanligt läge, men verkar vara en säker fömlämning.

Närmast VNV om högen är en större nämst sten och blockfri yta, ca 100 x 80 m (VNV-050). Ytan är jämn och närmast horisontell.

Sakord: Hög m 1,

Den ger mest intryck att vara naturlig, eftersom inga anslutningar av röjningssten kunde konstateras vid besiktningen. Ytan, som stekmarkeras på fotokartan, kan trots allt ha utnyttjats för odling eller bosättning.

Tradition:

Kommentar:

Tidigare anteckningar: 1964 äts in v.

Specialkartor:

Fotos:

Datum: 1987-07-16

ih

Njurunda sn. Sundsvalls kn. Medelpad. Västerorrlands län.

R 105 (Tungsten 10-4)
1987-09-08. 02 Nr. 460
Kollekt!

Blad: 17412
Njurunda NV, 1

Art: Bebyggelse lämningar
efter övergiven gårdstomt

Koordinat: x
y

Antal: 1

Lägsta höjd
över havet:

Fastighet:

Prästbolet 1'

15 m

Namn:

Tuna

gamla tomt

Orientering:

Terräng: Krän och skullningar av moränhöjning,
avsats till större moränrygg i V. Åt Ö är
mark sänkt. Igenväxande tomtmark,
delvis beväxt, fd. stupa för motorcrossbanan.

Beskrivning: Bebyggelse lämningar efter övergiven gårds-
tomt, inom ett 100 x 60-110 m (ca) st
område, bestående av 1 grund eller bäningshus(?)
med 3 utbyggnader och markräddning.

Grund eller bäningshus(?) belägen i avsats
del, är av rödaktig tegel. I S del
syns ett koncentrat fundament för skorsten(?)
3 x 3 m (1,25-3,25 m) och 0,5 m h. Några
grundins Ö kant står in övergiven, igenväx-
de, barack, av mindre format, sannolikt
sekundärt byggstadium i samband med motor-
crossbanan. Grundens är beklätt med tegel-
testor och bräddor mm. Fd. murgårds-

Sekund: Byggnad 1

Byggnad?

Inom området finns spår av omfattande
krant markpåverkan i form av grävningar
och flippning av schaktmassor. Troligen
hänger detta samman med motorcrossbanan.
Området är beväxt med mätaka lövträd,
där ibland flera kulturväxter, tex. syren.
Desutom växer mycket högt gräs och örter.
Skadegörelsen medför
att någon närmare avgränsning av bygg-
guts lämningarna ej är möjlig

Tradition:

Kommentar:

Tidigare anteckningar:

Harinad som
"prästgård" på karta över
Nalby och Västman 1763
(sannolikt på platsen
för nr 460).

Specialkartor:

Fotos:

På amatörmätning över Prästbolet

Datum: 1987-07-16

Fotobeskr. boken s. 13

11

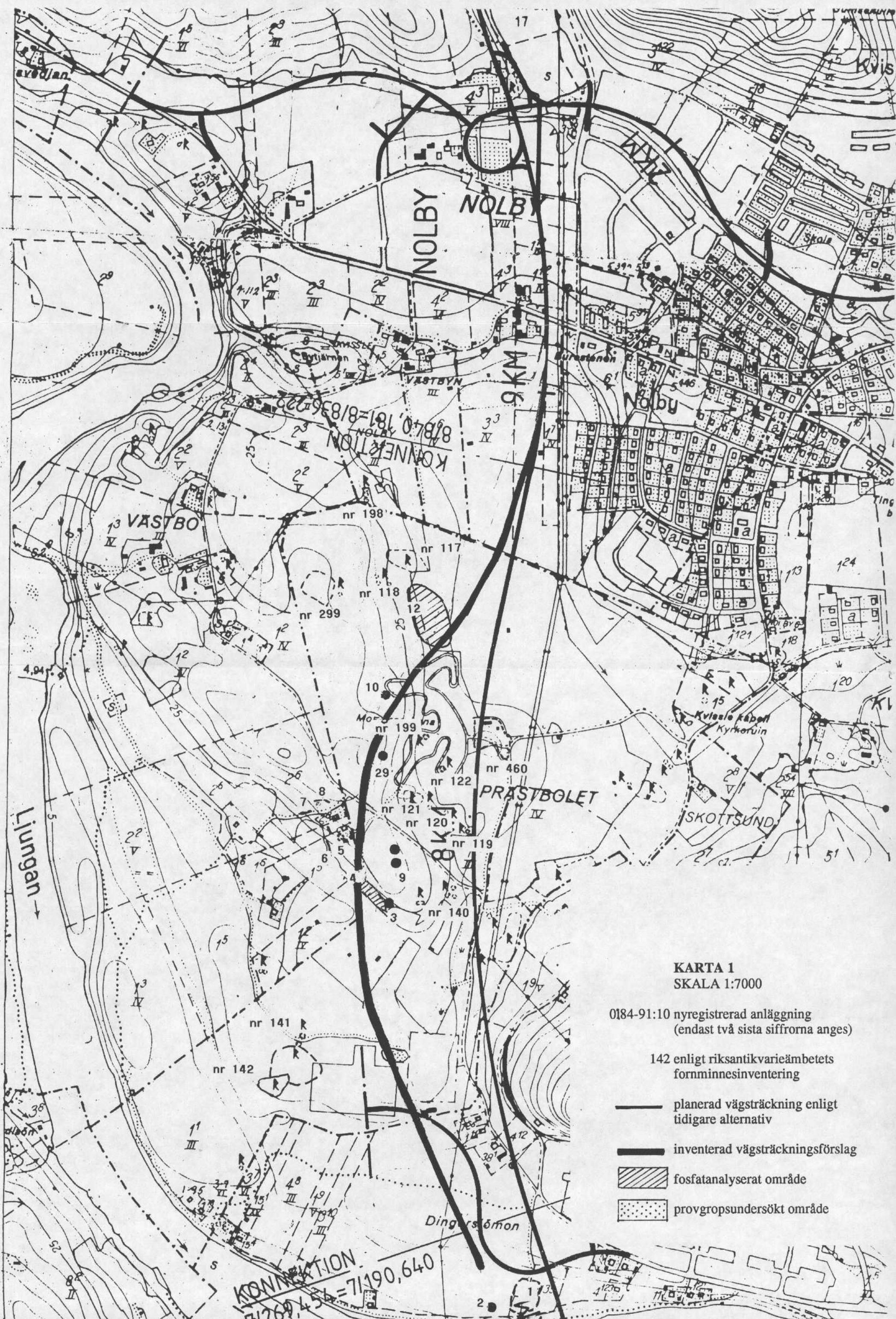
Forts från nr 460.

från år 1775 finns en gålds enhet
i detalj markerad på folket nr. 460.

Dessa kartor förvaras vid lantmäteri-
enheten på Länsstyrelsen i Härmösand
och har akt nr. 22 och 73.

Fler äldre kartor över nr. 460 finns
sannolikt.

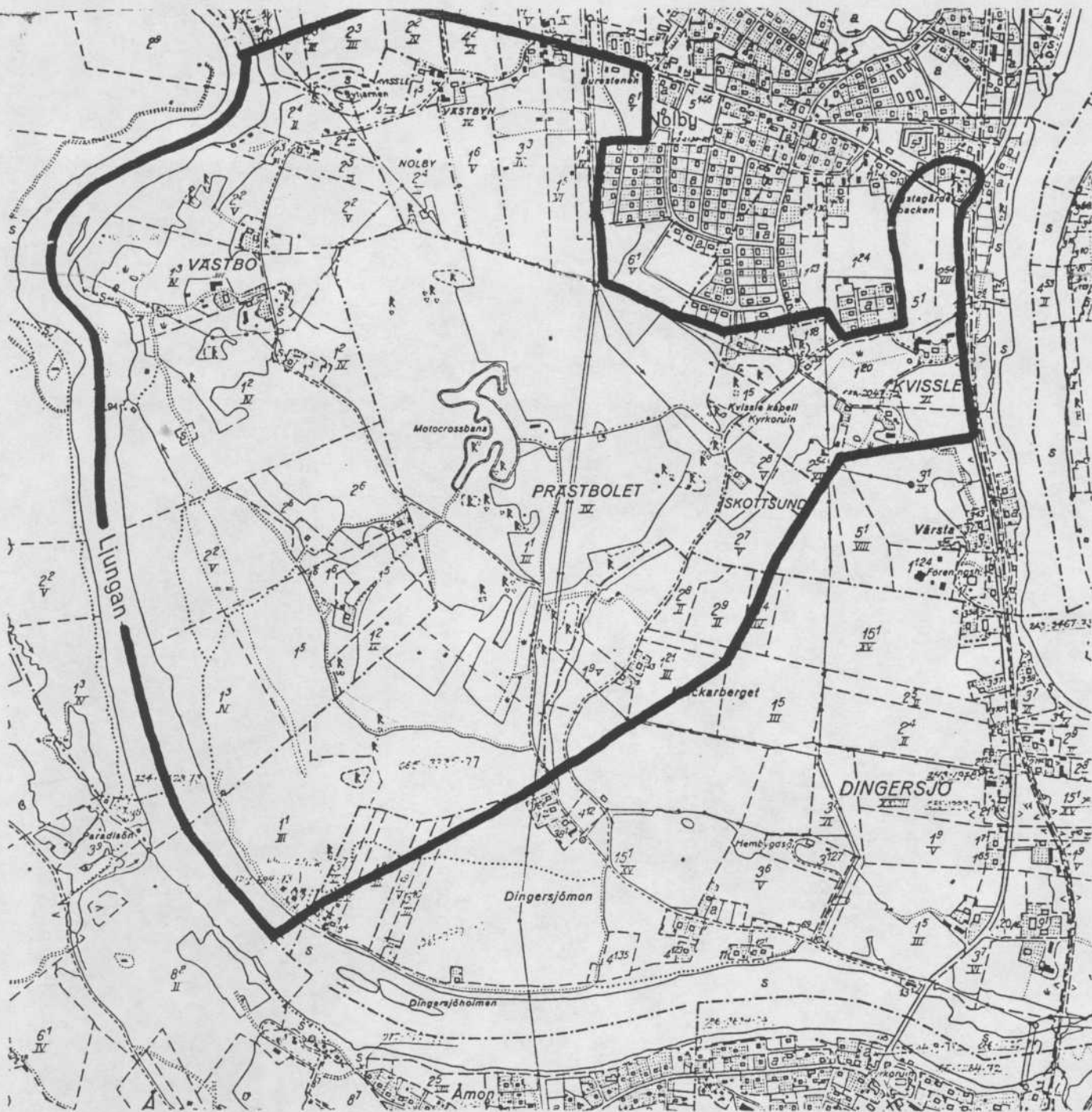
Forts från nr .

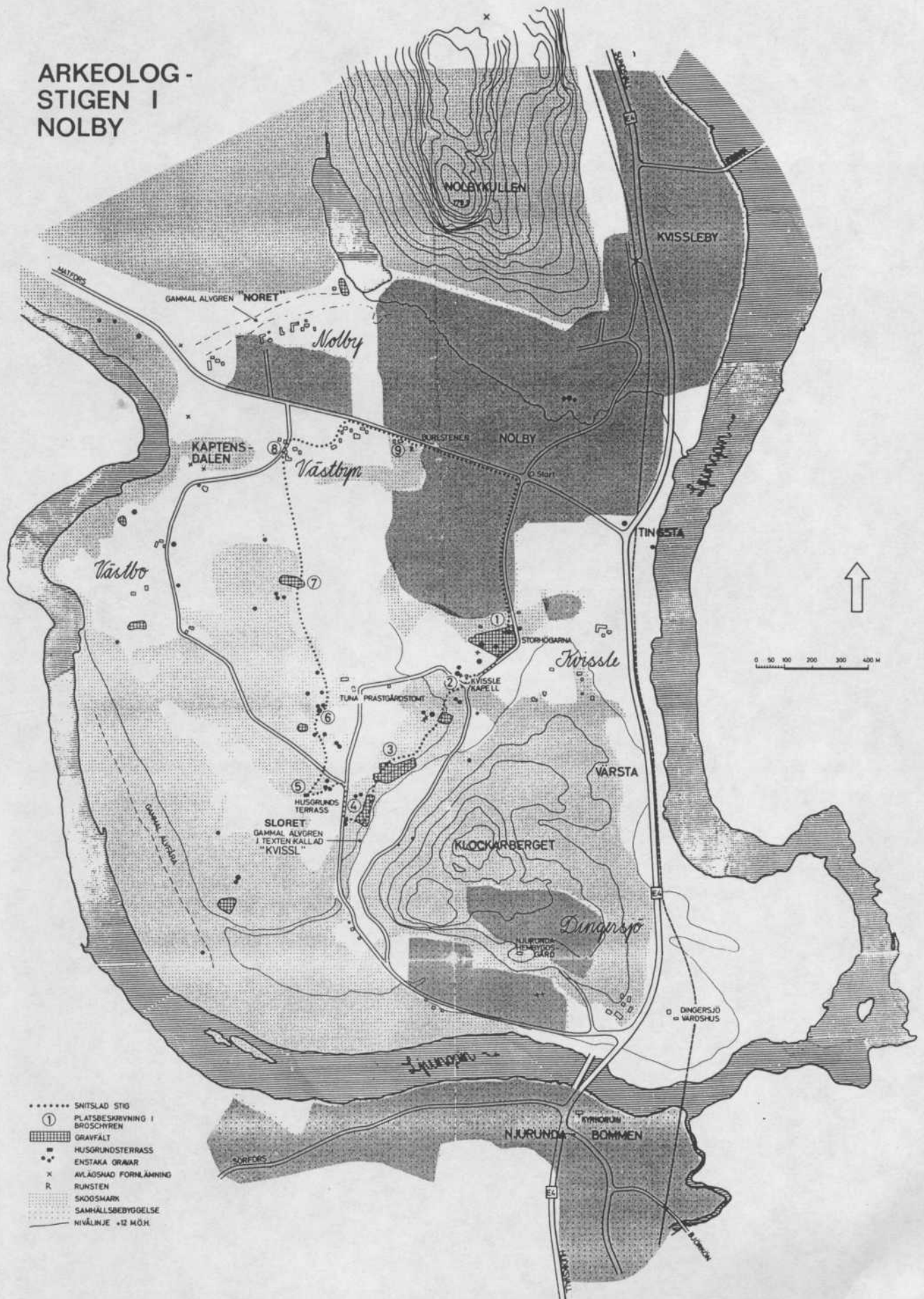
KARTA 1
SKALA 1:7000

- 0184-91:10 nyregistrerad anläggning
 (endast två sista siffrorna anges)
- 142 enligt riksantikvarieämbetets
 fornminnesinventering
- planerad vägsträckning enligt
 tidigare alternativ
- inventerad vägsträckningsförslag
- fosfatanalyserat område
- provgropsundersökt område

Karta 2 Riksintresseområdet

ARKEOLOG-
STIGEN I
NOLBY

177 16
17 H 1 g

Karta 4 Historiskt kartöverlägg skala 1:10 000

